

„A szeretet öröme” szinódus utáni apostoli buzdításról

TOMKA FERENC

1942-ben született Budapesten. Katolikus pap, egyetemi tanár, a gyakorlati teológia professzora. Legutóbbi írását 2016. 3. számunkban közzöltük.

¹A tanulmányban a jelzés nélküli számok minden esetben az AL pontjait jelzik.

²Idéz a II. Vatikáni zsinat, az előző pápák és sok püspöki kar – például ausztrál, olasz, spanyol, latin-amerikai, kenyai, mexikói – dokumentumaiból. A házasságról szóló tanítás fejlődésébe és kérdéseibe összefoglaló betekintést nyújt Szabó Ferenc új könyve: *Házasság és család Krisztus fényében*. Jezsuita Kiadó, Budapest, 2015.

³„Ein Bruch mit der Lehrtradition” – Robert Spaemann über *Amoris Laetitia*. CNA, 2016. április 28. A legtöbb hasonló írás a Szent X. Piusz Papi Testvériség gyökereiből táplálkozik.

A szinódusi buzdítás néhány alapvonása

„A szeretet öröme” (*Amoris laetitia* = AL)¹ apostoli buzdítás a két *családszinódus anyagát foglalja össze*. Erre utalnak a buzdítás címében a „szinódus utáni” szavak is, valamint a 136 hivatkozás a két szinódus záródokumentumaiból: a 2014-es rendkívüli szinódust záró *Relatio synodiból* (RS) és a 2015-ös rendes szinódust összefoglaló *Relatio finalisból* (RF). A pápai buzdítás a szinódus eredményeire épül, összefoglalja annak minden fontos mondanivalóját (elsősorban a 2, 6. és 8. fejezetben), de ki is egészíti azokat, a pápától megszokott mély és gyakorlatias szempontokkal (különösen az 1, 4–5, és 9. fejezetben).

A korábbi egyházi dokumentumokból vett idézetek is jelzik,¹ mennyire szerves folytatása az AL az egyház korábbi tanításának, különösen a *Familiaris consortionak* (FC), Szent II. János Pál pápa apostoli levelének, amely az 1980-as családdal foglalkozó szinódus munkájának összefoglalása.

A dokumentum nemzetközi visszhangja általában nagyon pozitív, de hallunk olyan hangokat is, amelyek azzal vádolják a szinódust és Ferenc pápát, hogy eltértek az egyház, illetve az előző pápák tanításától. Pedig a kifogásolt megfogalmazások lényegileg megjelentek a FC-ban (84, 85). A kritikák kapcsán eszünkbe juthat, hogy Szent XXIII. János pápa óta ilyen vádak minden pápával szemben elhangzottak, kiemelten egy irányzat részéről.³

A szinódusi apostoli buzdítás címe, „A szeretet öröme” emlékeztet a pápának „Az Evangélium öröme” (*Evangeliij gaudium* = EG) kezdetű első apostoli buzdítására. Ferenc pápa életének egyik kulcsszava az öröm.⁴ Az AL dokumentum is meghívás a házasság és a családi élet szépségének és örömének felismerésére, s az erről való tanúságtételre (307, 325).

A dokumentum alapvető elve, hogy a *családok pasztorációjának fő szereplői legyenek maguk a családok*. Ennek elérése azonban magától „az egyháztól missziós megtérést kíván”, továbbá ehhez szükség van egy, „a családok felé irányuló erős *evangelizációs és kateketikai erőfeszítésre*”, amelynek el kell vezetnie a családokat küldetésük felismeréséhez (200–201).

Irányelvek — amelyek új cselekvésre hívják az egyházat

⁴A témával kapcsolatban többször hivatkozik XVI. Benedek pápa *Deus caritas est* enciklikájára.

A pápai buzdítás minden családhoz, minden keresztényhez szól. A téma nagysága miatt itt csak azon szempontjait emeljük ki, amelyek konkrét cselekvésre hívják az egyházat: a lelkipásztorkodást, a családokat, a plébániákat, s amelyeket leginkább a 6. fejezet foglal össze.

A pápa alapelveként hangsúlyozza, hogy mivel oly nagy különbségek vannak a világ egyes területei, egy afrikai vagy egy európai egyházmegye között (300), sok témával ő nem foglalkozik. Ezek terén a konkrét döntés a helyi ordináriusok feladata (199). Ez is magyarázza, hogy a szinódusi záródokumentum egyes útmutatásai konkrétabbak, mint a pápai buzdításé. Ezek láthatóan inkább az úgynevezett első világ országainak lelkipásztorkodására vonatkoznak, ezért az alábbiakban néhányat idézünk ezek közülük is.

1) Központok és képzések — a család érdekében

A családok gondozása iránti új felelősséget tükrözik azok a teendők is, amelyeket a pápa, illetve a szinódus a főpásztorok, a lelkipásztorok, a családjért dolgozó munkatársak számára megfogalmaztak. Ezek felhívják minden plébánia, lelkipásztor, család és keresztény figyelmét, hogy ki-ki lehetőségeinek megfelelően máris tegyen lépéseket a megvalósításért. (A pápai buzdításban levő minden konkrét lelkipásztori teendőt a szinódus fogalmazott meg. Ezért valahányszor ilyen összefüggésekben a pápai levélre hivatkozunk, tudnunk kell, hogy ezek mögött a szinódus is áll!)

A szinódus által kitűzött célok elérésének egy részére a főpásztorok számára máris adva van egy lehetőség, például, hogy a jelenleg működő egyházmegyei képzéseket ilyen célra használják (amint ezt néhány egyházmegyében el is kezdték). Hasonló lehetőségük van a plébániáknak és a családmozgalmaknak is.

A tervezett feladatok másik része komoly átgondolást, az alkalmas személyek megtalálását és az anyagi háttér előteremtését tételezi fel. Ezért ezek megvalósulása hosszabb folyamatot igényelhet.

a) A család-gondozók képzése

⁵Ezt már több egyházi dokumentum megfogalmazta, például: PO 6, GS 52, 48,17; FC 70, 73; 53, 61 stb.

Ha a család az egyház alapsejtje, a hit első nevelője, akkor *a lelkipásztorkodás elsőrendű feladata*, hogy „nagy figyelmet szenteljen a házasoknak” (200–204).⁵

A pápai levél kiemeli, hogy a családok gondozására új és szakszerűbb *képzések* által kell felkészíteni az abban résztvevőket. Ezzel kapcsolatban több tanácsot, előírást fogalmaz meg:

1. Többször ismétli, hogy „a szinódust előkészítő, szétküldött kérdésekre sokan válaszolták, hogy a felszentelt szolgálattevők gyakran nem kapják meg a megfelelő képzést a család aktuális problémáinak kezeléséhez”; illetve hogy „a családi élettel, jegyesoktatással foglalkozó személyek gyakran nincsenek eléggé kiképezve”. Ezért is hangsúlyozza, hogy „szükséges a papok, diakónusok, szerzetesek és szerzetesnők, hitoktatók és más lelkipásztori munkatársak megfelelőbb képzése” (202).

2. A papok hiányos család-pasztorációs képzettségére vonatkozó visszajelzések is aláhúzzák, hogy „a seminaristáknak tágabb körű interdiszciplináris, és nem csupán tanbeli oktatásban kell részesülniük a jegyesség és a házasság kapcsán. Jelen képzésük nem mindig teszi lehetővé számukra, hogy kifejezzék a maguk pszichoaffektív világát. Egyesek magukban hordozzák sérült családjuk tapasztalatát. A képzés idején tehát biztosítani kell, hogy a leendő szolgálattevők rendelkezzenek a feladatuk által megkövetelt pszichés kiegyensúlyozottsággal.” „A világi hívők és családok jelenléte, de különösen nők részvétele a papképzésben” segítse felkészíteni a papjelölteket a családokkal és a nőekkel való folyamatos kapcsolatra, amely feladatuk lesz. „Üdvös a szemináriumi élet idejét összekötni a plébánián töltött időkkel, amelyek ugyancsak lehetőséget nyújtanak a kapcsolatra a családok valóságával” (203).

3. „Sürgetően szükséges a családpasztoráció világi munkatársainak képzése is, pszichopedagógusok, család- és házi orvosok, szociális segítők, kiskorúak és családok ügyeivel foglalkozó ügyvédek segítségével, nyitottan a pszichológia, a szociológia, a szexológia és a házassági tanácsadás eredményeire.” E képzéseknek a családban való erőszak vagy a szexuális visszaélések kérdéseiben is irányt kell adniuk. „A kurzusok alkalmassá tehetik őket, hogy a házasságra való felkészítés útját beillesszék az egyházi élet tágabb dinamikájába” (204).

A családon belüli erőszakra és szexuális visszaélésekre új módon figyelt fel napjainkban a világ, illetve ezek jóval nagyobb arányban jelentek meg korunk „szexuális forradalomtól” sebzett kapcsolatainak életében. A dokumentum korszerűségét jelzi, hogy mintegy 15 összefüggésben tér vissza e kérdéshez, hívja meg az egyházi felelősöket, hogy a téma és a sebzettek gyógyítása is kerüljön be a kispapok, papok, családdal foglalkozók képzésébe, illetve legyenek egyházi szakemberek, akik ezekkel foglalkoznak. Felszólítja a keresztényeket is, hogy érezzék felelősnek magukat e társadalmi seb gyógyításáért ott, ahol élnek.

b) Egyházmegyei képzési központok

Az AL elemzi a családok legfontosabb jelen sebeit, és meghívja a helyi egyházakat, hozzanak létre nemzeti vagy egyházmegyei szintű képzéseket és központokat a sebek gyógyítása érdekében.

Erdő Péter bíboros, a két színódus főrelátora is aláhúzza egy interjúban, hogy a színódus meghívásai között fontos „a tanácsadás és segítségnyújtás a házassági krízisben levőknek, a másik a polgárilag elvált és újránházasodottak kísérése, illetve az egyházi házasság érvényességének felülvizsgálata azokban az esetekben, amikor valószínűsíthető, hogy az érvénytelen. E feladatok megfelelő ellátása érdekében tanácsadó szolgálatot kell kiépíteni”, és fel kell használni a családközösségek segítségét is.⁶

1. A kísérés és a „gyógyító beszélgetés” módjának megtanulása az alapja a megújult lelkipásztorkodásnak, és a sebzettek gyógyításának. Ferenc pápa már az EG című apostoli levelében hangsúlyozta, hogy „az egyháznak be kell vezetnie tagjait — papokat, szerzeteseket, világiakat

⁶Új Ember, 2016. április 17.

— a kísérés művészetébe” (EG 169). A szinódus záródokumentuma erre hivatkozva kijelenti: „Szükség van olyan speciális központok felállítására, ahol megtanulják a kísérést, valamint azt, hogyan kell gondoskodni az összes családról, különösen figyelve a nehéz helyzetben levőkre” (RF 77).

2. A válás-kutatások igazolják, hogy azoknak a pároknak a többségét, akik már elhatározták a szakítást, a család-terápia meg tudja menteni a válástól. Érthető hát az AL felhívása: „Ha felismerjük, hogy a kibékülés lehetséges, sürgető egy szolgálat létrehozása, azoknak az embereknek a segítése, akiknek megtört a házassága” (238). Később az elváltakal kapcsolatban kijelenti: „Szükség van a kiengesztelődés és a közvetítés lelkipásztori szolgálatára azok által a meghallgatásra szakosodott központok által is, amelyeket az egyházmegyékben kell létrehozni” (242, vö. RF 79).⁷ Majd hozzáfűzi: „a helyi közösségek és lelkipásztorok feladata, hogy tovább kísérik ezeket a személyeket” (242; RF 79).

⁷A jelen bekezdésben a 238. és 242. pont megjelent magyar fordítását pontosítanunk kellett.

A 238. pontban a megjelent fordításban ez áll: „sürgető azoknak az embereknek a segítése, akiknek tönkrement a házassága”.

A helyesebb fordítás: „sürgető egy szolgálat létrehozása, azoknak az embereknek a segítése, akiknek megtört a házassága”. A 242. pontban: „az egyházmegyékben létrehozott központok” fordítás helyett a megfelelő: „az egyházmegyékben létre kell hozni központokat”.

3. A szinódusi záró dokumentum meghívja a plébániákat, hogy gondoskodjanak azokról a hívókról is, akik csak együtt élnek, csak polgári házasságot kötöttek, vagy akik újrَاهázasodott elváltak. „Kíváncsinos, hogy az egyházmegyék elősegítsék a tisztánlátást segítő kurzusokat, és e személyek bekapcsolását az egyház életébe, segítve őket a koherens döntés megérlelésében. Az újrَاهázasodottakat tájékoztatni kell annak lehetőségéről, hogyan folyamodhatnak a házasság semmisségét kimondó eljárásért” (RF 53).

4. A házasságok érvénytelenné nyilvánítása az újrَاهázasodottakat érintő szükséglet. Az ő érdekükben írja a dokumentum: Ez egyházmegyei szinten „elégészes számú, mind klerikus, mint laikus személy felkészítését igényli, akik elsődlegesen erre a szolgálatra szentelik magukat. A különvált vagy válságba került házaspároknak információs, tanácsadó és közvetítő szolgálatot is kell a rendelkezésére bocsátani, mely olyanokat is tud fogadni, akik a házassági per előzetes vizsgálatára készülnek” (244, vö. *Mitis Iudex* 2–3).

5. A családok segítésének első helye a plébánia. A szinódus záró dokumentuma írja: A „speciális egyházmegyei központok” célja, hogy „a papok, szerzetesek és világiak megtanulják, hogyan kell gondoskodni az összes családról” (RF 77, vö. 242). A magasabb szintű képzések nagy részének tehát az a célja, hogy a bennük részesedők továbbadják ismereteiket a plébániák családjainak, párjainak.

2) A családi élet gondozása a plébánián

a) A plébániai család-gondozás és képzések

Közvetlenül a plébániák feladata, hogy legyenek segítségére az ott élő családoknak, hogy azok egymásra találjanak, illetve hogy koordinálják a családokkal kapcsolatos feladatokat s a család-csoportokat. Mindez ismét képzett munkatársakat igényel, jelenti ki joggal a dokumentum (RF 77–78). Ilyen képzésre a lehetőséget nyilvánvalóan egyházmegyei, esetleg országos szinten kell biztosítani.

A plébániának „képesnek kellene lennie arra (is), hogy szívélyesen fogadja a családi vész helyzetben lévőket, és foglalkozzon velük, vagy egyszerűen képes legyen elirányítani őket ahhoz, aki segíteni tud” (229).

„A családok lelki vezetését plébániai szolgálatnak kell tekinteni.”
„Ezért kívánatos, hogy a papság és a lelkipásztori segítők folyamatos képzése által legyen biztosítva érzelmi és pszichés érlelődésük, mely elengedhetetlen a családok lelkipásztori kíséréséhez, tekintettel az olyan különös vészhelyzetekre is, mint a családi erőszak vagy szexuális visszaélés” (RF 61).

b) A plébániai családgondozás területeiről

„A házasság első éveiben különösen szükség van a lelkipásztori kísérésre. Ebben segítséget nyújthatnak tapasztalt családok, egyesületek, mozgalmak” (223).

A keresztény családok természetükből fakadóan *küldöttek*. Küldetésük megélése érdekében a lelkipásztorkodásnak, az elkötelezett párok segítségével „fel kell ajánlania olyan képzési programokat, amelyek táplálják a házassélelet”, és annak missziós voltát (RF 66, vö. 202).

⁸Az AL 230. is beszél a lehetőségéről, hogy a keresztelezésre és elsőáldozásra készülő gyermekek szüleit a lelkipásztorkodás szólítsa meg.

A szülők képzésére jó alkalom, hogy „legyenek *tevékenyen bevonva a keresztény beavatás szentségeire felkészítő programokba*, mivel ők gyermekeik első hitre nevelői és a hit tanúi” (279; RF 67). Ez a *keresztelendő, elsőáldozáshoz járuló* és a fiatalabb korban bérmlákozó gyermekek szüleine vonatkozhat. Az ő bevonásukra már Benedek pápa is meghívott (SC 19).⁸ Több országban gyakorlat, hogy az elsőáldozók oktatásakor első célnak a szülők hitbeli elmélyítését tekintik (az egyház számos korábbi előírásának megfelelően).⁹ Őket törekszenek elvezetni arra, hogy „a hitre nevelők és a hit tanúi” lehessenek gyermekeik számára. (Kreatív módszer ez, mely elsőként a szülőket készíti fel, majd az ő feladatukká próbálja tenni, hogy adják át az evangéliumi anyagot gyermekeiknek.)

⁹Vö. *Catechesi Tradendae* (1979) 43; *Általános Katechetikai Direktórium* (1971) 20; *A Katekézis általános Direktóriuma* (1997) 59, 173–176.

„Találkozási lehetőséget kell biztosítani a szülők képzésére és a családi tapasztalatok egymás közti megosztására” (RF 67).

c) Segítségnyújtás a nevelésben (259–290)

Az AL 7. fejezete összefoglalja a keresztény nevelés alapelveit. Korábban már rámutatott a kérdés súlyára: „Az alapvető kihívások egyike, amellyel a családoknak ma szembe kell nézniük, kétségtelesenül a nevelés, amelyet nehezít az aktuális kulturális környezet és a média nagy befolyása” (84).

Felhívja az egyházi vezetést, valamint a plébániákat és munkatársait, az egyházi intézményeket, az egyesületeket és kiemelten a katolikus iskolákat, hogy *nyújtsanak támogatást* a szülőknek a keresztény nevelés terén: előadásokkal, megbeszélésekkel, tanácsadásokkal (246, 279). Létre kell hozni olyan *képzési programokat*, amelyek irányt mutatnak az egymással olykor ellentétes (vagy egyoldalúan liberális) nevelési modelleket felkínáló világban a helyes szülői, nevelői magatartásra (279, 280; RF 66–68).

E feladatok megvalósítása is *tervezést* és katolikus szellemű szakembereket igényel. Nagy szükség van a katolikus nevelés alapelveit összefoglaló *kézikönyvre* a szülők és a családokkal foglalkozók számára.

Az AL fontosnak tartja többször hangsúlyozni: „A katolikus iskolákat bátorítani kellene, hogy segítsék diákjaikat olyan érett felnőtté válni, akik Jézus szerető tekintetével tudják nézni a világot” (279).

d) Képzések a családközösségek létrehozására, támogatására

A pápa buzdítása többször hangsúlyozza, milyen nagy segítséget nyújt a házaspárnak, ha védelmet talál egy közösségben (például 229). Erdő Péter bíboros megfogalmazásában: „Olyan közösségekre van szükség, amelyek az élet valamennyi területén képesek a hitnek megfelelően cselekedni, segíteni, kísérni tagjaikat, ugyanakkor van kisugárzásuk a világ felé is. Akik képesek befogadni és erősíteni azokat is, akiknek 'házassági állapotuk rendezetlen vagy rendezhetetlen'... Ahol nincsenek házassági közösségek, ott kezdeményezni kell a kialakulásukat.”¹⁰

¹⁰Új Ember, 2016. április 17.

A színódus a lelkipásztorkodásnak és a keresztény családoknak is feladatává teszi, hogy „biztosítsanak lehetőséget arra, hogy kis családközösségek jöjjenek létre, mint az evangéliumi értéket élő tanúi” (RF 90); a plébániák feladata, hogy benne „mindaz, amit a kisebb közösségek, az egyházi mozgalmak és társulatok tudnak adni, harmonikusan összekapcsolódjon” (202). Az egyházmegyei családfelelős feladata lehet mindezeknek megvalósulását támogatni.

e) Felkészítés a házassági krízisekre

A buzdítás részletesen foglalkozik a házassági krízisekkel (például a betegségek, halálesetek traumájával is), utat mutatva a lelkipásztorkodásnak is, hogy a család e helyzetekben szorul rá leginkább a támogatásra (232).

3) Felkészítés a házasságra

A plébániai élet és a lelkipásztorkodás kiemelt feladata a jegyesek, illetve házasság előtt állók felkészítése a házasságra. A színódus ismétli és kiegészíti azokat a szempontokat, amelyek többségét már a *Familiaris consortio* is megfogalmazta; de amelyek megvalósítása hazánkban még csak néhány helyen kezdődött el.

a) Távolabbi felkészítés

Az AL kijelenti, hogy a nemiségről való helyes látásmód kialakítása és a házasságra való felkészítés a kisgyermekkorban kezdődik (208), a családban, illetve a kisiskoláskorban, majd a serdülőkorban folytatódik, és csak harmadik állomása a jegyesek felkészítése. A szülők, hitoktatók, katolikus iskolák feladata humánus-keresztény képet kialakítani a gyermekben, majd a serdülőben a nemiségről, a szexualitásról, a helyes párkapcsolatról, a házasság felé vezető biztos útról (202–203).¹¹

¹¹„Egy pozitív, bölcs szexuális nevelés” fontosságát már a II. Vatikáni zsinat sürgette (GE 1; 280).

A pápai buzdítás hív, hogy biztosítsunk a fiatalok számára *távolabbi felkészülési alkalmakat*, amelyek érlelik bennük az igazi szeretetre való képességet is, hiszen ma ezt is tanítani kell! Hasznos segítséget nyújthatnak az „együtt-járók” csoportjai, illetve találkozók, konferenciák, amelyek a nemiséggel, házassággal stb. kapcsolatos témákkal foglalkoznak, s amelyek érdeklik a fiatalokat (208). Ezek

képessé tehetik őket arra is, hogy szembeforduljanak környezetük ellentétes irányba sodró erejével, és képessé arra is, hogy tanúi legyenek a helyes szemléletnek (vö. 280–284).

b) Képzések a nemi, szexuális nevelés céljával

Bár a nemiséggel és a házassággal kapcsolatos nevelés elsődlegesen a család feladata, felelősek érte a plébánia, a hitoktatás, a keresztény nevelési intézmények is (207).

A szexualitás és házasság témáiról való beszéd „sok szülőnek, nevelőnek és a lekipasztorkolásban résztvevő személynek is nehézséget okoz” (RF 56), ezért ennek megtanulására is új *képzéseket kell létrehozni* (280–282, vö. 202–204). A dokumentum korábban már kijelentette, hogy *kurzusokat kell tartani* mindennemű nevelési és családgondozói hivatásra készülők számára e témában (203–204); és hogy „szükség van kiegészítő *képzések kialakítására egyének és párok számára* (különös tekintettel a serdülőkor kérdéseire) (204), hogy jobban segíteni tudják „a fiatalokat a házasság értékének és gazdagságának felfedezésében”, illetve a jegyeseket a *jelenleginél jobb házasságra* való felkészülésben (205–208).

Részletesen ír a képzések minőségéről, hosszáról is. Több szerzetesi iskola csupán egy-egy, felnőttek szintjén megfogalmazott filozófiai-erkölcstani nyelvezetű előadást tart a diákoknak arról, miért nem helyes a házasság előtti nemi élet, és e néhány előadással megoldottnak vélik a diákok képzését. *A pápai szinódusi levél határozottan elutasítja ezt a formát:* „Fel kellene tennünk a kérdést, hogy neveléssel foglalkozó intézményeink elfogadták-e ezt a kihívást? Nehéz a szexuális nevelés egy olyan korban, amikor banalizálják és el akarják szegényíteni a szexualitást. Csakis a szeretetre és a kölcsönös önmegvalósításra nevelés keretében szabadna megvalósítanunk ezt a nevelést. Így a szexualitás nyelvezetét nem kiábrándítóan elsilányítottak, hanem megvilágítottak látnánk” (280).

A diákoknak meg kell tapasztalniuk a nevelés során, hogy „a szexuális ösztön kiművelhető, de csak az önismeret megszerzése és az önuralom képességének kibontakoztatása útján, amelyek segíthetnek az öröm és a szeretetben való találkozás értékes képességének felszínre hozatalában” (280). „Nem használ, ha elméleti adatokkal árasztjuk el a gyermekeket, de nem fejlesztjük ki bennük a kritikai érzéket az ajánlatok inváziójával, a pornográfiával szemben” (281).

Olyan nevelésre van szükség, amely a női test áruba bocsátásának világában megtanít az egészséges szeméremre (282), elutasítja a testtel való mindenféle játékot (283), s felkészít önmagunk felelős odaajándékozására, és a szeretetnek olyan megnyilvánításaira, mint a kölcsönös törődés, a tiszteletteljes viselkedés, az érzéseket is közvetíteni tudó kommunikáció (283), s elvezet a férfi és női test tiszteletére (285).

Mindehhez „*egy új és megfelelőbb nyelvezetre*” van szükségünk, s e szükség éppen „akkor mutatkozik meg, amikor a gyermekeket és a serdülőket be kell vezetnünk a szexualitás témájába” (281), „és át aka-

¹²Vö. Hortobágyiné Nagy Ágnes: *Családi életre nevelés az oktatásban (Családi-órákat segítő kézikönyv)*. Sapientia, Budapest, 2005. A serdülők és nagyobb fiatalok számára: Tomka Ferenc: *Biztos Út. Szerelemről, szexualitásról értelmesen*. Szent István Társulat, Budapest, 2013. A Ciklus Shaw 10–12 éves vagy a Pure Fashion mozgalom 14–16 éves lányoknak.

runk adni nekik olyan fogalmak mondanivalóját, mint az odaadás, a hitvesi szeretet, a hűség, termékenység, utódnemzés” (RF 56, vö. 283).

A pápai dokumentum tehát hangsúlyozza, hogy a serdülők szexuális-emberi nevelésére a jelenleginél (már ha egyáltalán van ilyen képzés) *sokkal több időt kell biztosítani* a szerzetesi és a katolikus iskolákban, a hitoktatásban, illetve az ifjúsági közösségekben. Hiszen ez csak akkor éri el célját, ha képes a serdülők egyéniséget átjárni, ha képes a környező világ által beszennyezett, eltorzított világképüket átmosni, megújítani.

Magyar egyházunkban *vannak úttörő kezdeményezések*, amelyek elkezdtek már a szülőket is képezni, hogy miként tudnak beszélni a nemiségről gyermekeikkel, a házasság távlatában. Vannak, akik programokat dolgoztak ki, és többekkel együtt alkalmazzák ezeket a 14 év alatti és feletti gyermekek ilyen képzésére.¹² De összességében nagy lemaradást kell még behoznunk e téren.

Az AL figyelmeztet, hogy a témában súlyos a felelőssége a katolikus iskoláknak, az iskolákért felelős egyházi előljáróknak és a lelkipásztorkodásnak. Ismételten felteszi a kérdést-felhívást: „Vajon *nevelési intézményeink* tudomásul vették-e ezt a kihívást?” (280) Majd: „*túlságosan könnyen vettük a szexuális nevelés kihívását*” (284). Ennek is eredménye, hogy a „szexuális forradalom” hatásainak terjedésével egyre több fiatal hagyja el az egyházat, és indul el a tönkrement házasság szakadéka felé is. Egyházi iskoláink diákjai is jelentős arányban erre az útra lépnek, a házasságra való kielégítő felkészítés hiányának következtében is.

c) *Javítani a jegyesoktatást*

A szoroson vett jegyesi felkészítések módját és részleteit a helyi egyházaknak, egyházmegyéknek kell meghatározniuk (207), de a *felkészítésnek teljesen meg kell újulnia*, mondja a szinódus, és jelentette ki többször Ferenc pápa.

„A keresztény házasságot nem lehet kulturális hagyományra vagy egy pusztán jogi megállapodásra lefokozni. Isten valóságos meghívása ez, amely alapos végiggondolást, állandó *imádságot és kellő érettséget* igényel.” Ez megkívánja, „*hogy javítsuk a házasságkötés előtti — tartalmában olykor szegényes — katekézist*” (RF 57). Szükséges a jegyesi „*kurzusok témáinak kibővítése oly módon, hogy ezek a hitre és a szeretetre nevelés* kurzusaivá váljanak, melyek *illeszkednek a keresztény beavatás folyamatába*” (RF 58; 206); hogy valódi megtapasztalását nyújtsák az egyházi életnek, s elmélyítsék a házas és családi élet különböző aspektusait” (206; RS 39).

A jegyeseknek a hitbe és az egyházba való bevezetése akkor lesz hatékony, ha hitből élő *házaspárok kísérik* őket. Logikus tehát a felhívás: a kurzusok vezetésében „*olyan házaspárok is vegyenek részt, akik képesek kísélni a jegyeseket az esküvő előtt, majd a házaselet első éveiben.*” Súlyt kell fektetni a jegyesoktatás során a velük kialakítandó „*személyes kapcsolatokra*”, amelyek „*hozzájárulhatnak ahhoz*”, hogy a jegyesek közelebb

¹³A jegyesek megáldásáról a dokumentum külön nem szól, de ez a katekumenális út fontos eleme. Megjelent az 1984-es kiadású *Áldások könyvében*, majd a házasság rendjét tartalmazó új hazai kiadványban: *A házasságkötés szertartásának új rendje*. Szent István Társulat, Budapest, 2006, 253–270.

4) Elkísérni és integrálni a törékenységet (291–312)

¹⁴Vö. *Populorum progressio* 74–75; *Sollicitudo rei socialis* 42; *Novo millennio ineunte* 50; EG 198.

¹⁵Hasonlóan ír a szinódus üzenete Isten népéhez – az új evangelizációról. Vatikán, 2012.

¹⁶Ferenc pápa záróbeszéde a családszinóduson, 2015. október 24.

kerüljenek az egyházi közösséghez, és „szívük fokozatosan megnyíljon Isten tervének teljességére” (RF 58, vö. 207, 217).

A katekumenális jegyesi képzés liturgiája a *jegyesek megáldása*. A megáldás a jegyesek és a keresztény közösség kapcsolatát is akarja jelezni és erősíteni.¹³

d) *Külön képzés a hitben járatlan, vagy a be nem érett párok számára* (209–211) Hazánkban ma többnyire olyan párok kérnek templomi házasságot, akik együtt élnek. A pápai levél figyelmeztet: sok házasságra készülő és sok együtt élő csak belesodródik a házasságba, és olykor a házasság lényege sem tisztázott számukra, még kevésbé annak szentségi volta. Ezért jelenti ki — és ez újszerű felhívás! —, hogy nekik olyan (külön) képzésre van szükségük, hogy megvilágosodjon számukra, mit jelent a házasság mint életre szóló szeretet-egység; továbbá, hogy mit jelent a hit és a szentség. A több éve együtt élők esetében is gyakran megesik, hogy még nem ismerték meg igazán egymást. A felkészítő beszélgetéseknek — ez is újszerű szinódusi felhívás! — „alkalmat kell adni számukra, hogy fölismerjék az összeférhetetlenségeket és a kockázatokat is. Ily módon ráébredhetnek, hogy értelmetlen a kapcsolat további erőltetése”, illetve lehetőséget kaphatnak, hogy tapasztalt házaspárok segítségével ismerkedjenek a javítás eszközeivel. „Soha nem szabad biztatni egy házasság megkötését, ha nem mélyültek el olyan motivációk, melyek megadják e szövetség stabilitásának valós lehetőségeit” (209).

A katolikus társadalmi tanításnak kezdettől megfogalmazott alapelve, hogy az egyháznak mindenkihez van küldetése, de kiemelten a legszegényebbekhez.¹⁴

A család-szinóduson is megjelent a felhívás, hogy a világ legrosszabbnak ítélt helyzeteiben, és az ott élőkben is fedezzük fel „az ige magvait”, a transzcendencia keresését, és erre építve keressük az evangelizáció útjait (RF 34).¹⁵ Erről beszél Ferenc pápa szinte minden megnyilatkozása (vö. EG, MV), valamint a pápai buzdítás: „Anyaként, feltétel nélkül szeretni minden családot, különösen azokat, amelyek nehéz időszakon mennek át. Egyetlen családnak sem szabad azt éreznie, hogy az egyház magára hagyta, vagy hogy ki lenne zárva az egyház szeretetéből és öleléséből.”¹⁶

A dokumentum sokféle rászoruló felsorol: az elvált-elhagyottakat, az egyszülős családokat, a családokat, amelyekben az apa hosszú ideig távol van, a leányanyákat, a sebzett körülmények között élő gyermekeket; a szülőket, akik fogyatékos gyermekeket nevelnek, az özvegyeket, az öregeket, és azokat is, akik anyagi krízisbe kerültek. Bármilyen legyen is állapotuk oka, „támaszt és vigaszt kell találniuk a többi családnál, illetve a plébániai pasztorális szerveknél” (252, 246). A homoszexuális hajlamú személyekkel kapcsolatban megállapítja: „minden ember, függetlenül sajátos szexuális irányultságától, tiszteletet érdemel a maga méltóságában, és gondoskodni kell arról, hogy kerüljék az igazságtalan diszkrimináció minden megbélyegzését, és megkaphassák a szük-

séges segítséget ahhoz, hogy megértsék és megvalósítsák Isten akaratát az életükben” (250). Különösen „figyelni kell azoknak a családoknak a kísérésére, amelyekben ilyen hajlamú személyek élnek” (RF 76). A RF felsorol még több, *a társadalom peremére szorult* csoportot: mint a *cigányok, hajléktalanok, menekültek*, társadalmilag megbélyegzettek, és ismét kijelenti: „Jézus szavai félreérthetetlenek: Amit e legkisebb testvéreim közül egyel is tettetek, velem tettétek” (RF 15, 21–25).

a) Az elvált újrَاهázasodottak

Velük kapcsolatban a pápai buzdítás arra az elvre épít, amelyet már az 1980-as család-szinódus, illetve a *Familiaris consortio* (84/e) megfogalmazott. Az elvált újrَاهázasodottakat nem szabad „leírni”, hanem jó pásztorként utánuk kell menni, hogy tovább segíthessük őket a jézusi úton. *Minden elvált helyzete más*, és a lekipásztori bölcsességnek és irgalomnak kell megtalálnia a helyes utat, amely egy-egy esetben az ilyen személyek lelki továbbvezetésének megfelel (242).

Szent II. János Pál irányműveit idézve (vö. FC 33) felhív, hogy *ne használjuk soha azt a kifejezést* például az elvált újrَاهázasodottak esetében, hogy „*halálos bűnben élnek*” (301). Halálos bűnről olyan esetben beszélünk, ha valaki tudatosan és akarattal szembefordult Istennel, és így akar élni. „Az egyház senkit nem ítél el örökre szólóan, hanem kiárasztja Isten irgalmasságát mindenkire, aki őszinte szívvel kéri azt” (296–297). „Egyetlen lekipásztor sem lehet elégedett, ha azokkal szemben, akik ‘szabálytalan’ életállapotban élnek, csupán erkölcsi törvényeket alkalmaz”, mintha ezek kövek volnának, amelyeket rádobhat az elítélt személyre, amint a farizeusok akarták tenni a házasságtörő asszony megkövezésével (305, 49).

Az elváltakkal, akik új kapcsolatban élnek, fontos éreztetni, hogy az egyház részei ők, hogy „*nincsenek kiközösítve*” (243). „A helyi közösségnek és a lekipásztoroknak gondosan kell kísérniük ezeket a személyeket, főként, ha vannak gyermekeik, vagy elszegényedtek. Tegyenek meg „mindent, hogy ők is vegyenek részt az egyházi közösség életében” (242–243; FC 84/e).

b) A házasságok érvénytelennek nyilvánításáról

Az irgalom jelenik meg a két apostoli levél címében és tartalmában — „*Mitis Iudex Dominus Iesus*” és „*Mitis et misericors Iesus*” —, amelyeket a pápa a házasságok *érvénytelenségét megállapító eljárás gyorsítása* érdekében adott ki. Az utóbbiban azt is kéri, amit az AL-ben is, hogy az *érvénytelenítés* folyamata a kérvényező számára váljék ingyenessé, annak költségeit (vagy nagyobb részét) vállalja át az egyházmegye (244).¹⁷

¹⁷MM bevezető VI. pont.

c) A felbonthatatlanság ideálja — és az irgalmasság

Az irgalmas magatartás *nem jelenti, hogy az egyház ne vallaná változatlanul „a házasság teljes ideálját, amely Isten terve”* (307, vö. 9, 62, 79, 299). Amikor a lekipásztorok hirdetik az irgalmasságot, maguk

is tapasztalják az elvek és az irgalom kapcsolatát. Hiszen „amikor az Evangélium ideálját és az egyház tanítását hirdetik, segíteniük kell a híveket arra is, hogy egyidejűleg sajátítsák el a törekeny testvérek iránti együttérzés logikáját, és kerüljék a túl kemény és türelmetlen ítélkezést” (308).

A lelkipásztoroknak, az ismerősöknek szeretettel meg kell értetniük az elvált újraházasodottakkal, hogy amikor az egyház a házasság felbonthatatlanságát védi, isteni értéket véd. És jelen helyzetükkel nekik is fontos küldetésük van: hogy tanúivá legyenek ennek az értéknek, például gyermekeik és közösségük előtt. Ezért ne harag, fájdalom legyen a lelkükben, hanem ajánlják fel áldozatul szenvedésüket, és használják ki a sokféle kegyelmi alkalmat, amelyek által ők is egyesülhetnek Jézussal és építhetik az egyházat. Hiszen e helyzetükben is van lehetőségük a kegyelmi élet sok eszközével élni: mint a tökéletes bánat, a lelki áldozás, az egyház közösségében való aktív részvétel, valamint a lelki vezetés is, amelyet kérhetnek.

Befejezésként — A keresztény család küldetése korunkban

Erdő Péter bíboros így jellemezte a dokumentumot: „Az egyensúlykeresésre törekszik, s igyekszik elkerülni a szélsőséges értelmezések lehetőségét. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy miközben fontos az egyház hitének és fegyelmének egysége, a hagyományt mindig a különböző helyi kultúráknak és körülményeknek megfelelően kell értelmezni és alkalmazni.”¹⁸ Az apostoli buzdítás kulcsfogalmai — az inkulturáció, a lépcsőzetesség, a distinctio, az integráció — mind a kor és a környezet figyelembevételére, valamint az irgalmas Jézus példájának követésére hívnak. Jézus a legistenibb ideálok hirdetője volt, s egyidejűleg tudott a legirgalmasabb lenni a „tékozló fiúk” és „elvesztett bárányok” iránt (38).

A pápai buzdítás lelkiismeretvizsgálatra is hív: Sokáig azt hittük — írja —, hogy elég „csupán dogmatikai, bioetikai és erkölcsi elveket hangsúlyozni” a családok segítése érdekében (37, vö. 36). Az evangéliumi lelkület azonban korunkban olyan lelkipásztorkodásra hív, amely pozitív, felemelő, s „amelyben lehetséges a lépcsőzetes (lépésről-lépésre az ideál felé tartó) elmélyülés”; azaz amely képes a mai házasságokhoz és sebzett kapcsolatokhoz szólni (38).

Az apostoli buzdítás alcíme: „A családban megélt szeretetről”. A pápa a lelkipásztorkodásnak és a családok segítőinek első feladatául tűzi ki, hogy védjék és támogassák a házasságban és a családban azt a szeretetet, amelyből öröm fakad (325), s erre a szeretetben és örömben megújult életre hívja a családokat. Így lesz képes az egyház és a keresztény házasság a mai világ számára is tanúsítani, hogy „a család evangéliuma válasz az emberi személy azon legmélyebb vágyaira, amely még a legszekularizáltabb országokban is megmutatkozik” (201).

¹⁸Új Ember, 2016. április 17.